

Οδοντιατρική Σχολή Ε.Κ.Π.Α. Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών. Το χθες, το σήμερα και το αύριο

Γ.Ι. Βουγιουκλάκης*, Δ. Κουτρούμπας**

Undergraduate Studies Program of the Dental School, NKUA: Past - present- future

G. Vougiouklakis*, D. Koutroumpas**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών στα 101 χρόνια λειτουργίας της έχει ως πρωταρχική αποστολή τη διδασκαλία, την έρευνα και την περίθαλψη ασθενών. Για να επιτύχει τους στόχους της προσφέρει στους φοιτητές της ένα ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών, το οποίο προσπαθεί να καλύψει τις θεμελιώδεις θεωρητικές και τεχνικές γνώσεις προκειμένου ο πτυχιούχος να μπορεί να ανταποκριθεί στο κλινικό του έργο. Δευτερευόντως, το Π.Π.Σ. προσπαθεί να μυήσει τον φοιτητή της Οδοντιατρικής στην ερευνητική μεθοδολογία της Επιστήμης την οποία καλείται να θεραπεύσει, ώστε να καταστεί ικανός να προσεγγίζει κριτικά τις νέες γνώσεις και τεχνολογίες που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας. Από το 1912 οπότε και εμφανίζεται το πρώτο Π.Π.Σ. μέχρι και σήμερα προβαίνει συχνά

* Ομότιμος Καθηγητής Ε.Κ.Π.Α., Επιστημονικός Υπεύθυνος Μουσείου Τμήματος Οδοντιατρικής

** Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Οδοντιατρικής Σχολής Αθηνών

SUMMARY

In 101 years, Dental School of Athens has as its primary mission teaching, research and patient care. To achieve the goals, it offers to the students a comprehensive Undergraduate Program (U.P.) which meets the fundamental theoretical and technical knowledge so that the graduate can respond in clinical practice. Secondly, the U.P. introduces the student of dentistry in the research methodology of science which is called to serve, to so that he is capable of critically approaching emerging knowledge and advancing technologies in the course of his professional career. Since 1912, when the first U.P appears, until today there have been regularly curricular modifications taking into consideration the international scientific developments and also the requirements of the Greek reality. Obviously the aim is to educate scientists who will contribute significantly to the

* Emeritus Professor NKUA, Curator of Athens Dental School Museum

** Postdoctoral Researcher, Dental School of Athens

σε τροποποιήσεις των προγραμμάτων σπουδών, ώστε αφουγκρασμένη τις διεθνείς επιστημονικές εξελίξεις και τις απαιτήσεις της ελληνικής πραγματικότητας να εκκολάψει επιστήμονες, οι οποίοι θα συμβάλλουν ουσιαστικά στη συνεχή αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών στοματικής υγείας στην Ελλάδα.

Σημείο τομής και ορόσημο για τη συγκρότηση του σημερινού Π.Π.Σ. αποτέλεσε η δεκαετία του 1970. Στις αρχές αυτής της περιόδου η Οδοντιατρική μεταστεγάστηκε στις σημερινές της εγκαταστάσεις, αναβαθμίστηκε σε Σχολή, ενώ στα τέλη της ίδιας δεκαετίας με επικεφαλής τον τότε καθηγητή Α. Αγγελόπουλο καταρτίζεται νέο Π.Π.Σ. όπου κύριο χαρακτηριστικό ήταν η «διαγώνια» δόμησή του. Δηλαδή η διδασκαλία των Ιατροβιολογικών μαθημάτων και αυτών των Βασικών Επιστημών να πραγματοποιείται στα δύο πρώτα έτη σπουδών με σταδιακή αύξηση των Στοματοβιολογικών και Ειδικών Οδοντιατρικών μαθημάτων στα μεγαλύτερα έτη. Η ίδια φιλοσοφία παραμένει αναλλοίωτη τα τελευταία 40 χρόνια και διαπνέει κάθε μετεξέλιξή του.

Ωστόσο, όπως κάθε Π.Π.Σ. δεν παραμένει στατικό, αλλά βρίσκεται σε μια δυναμική εξέλιξη, δεχόμενο ερεθίσματα από τον ευρωπαϊκό χώρο, εγκολπώνοντας τα πλέον σύγχρονα επιστημονικά αλλά και εκπαιδευτικά δεδομένα της Οδοντιατρικής διεθνώς. Ο στόχος πάντα ο ίδιος: η προσφορά εμπειριών μάθησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων υψηλού επιπέδου, σε ένα περιβάλλον συνεχών ερευνητικών προκλήσεων, τεχνολογικών εξελίξεων αλλά και κοινωνικών αλλαγών, προκειμένου να βελτιωθεί η παρεχόμενη φροντίδα υγείας.

Λέξεις κλειδιά: Προπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών, Οδοντιατρική Εκπαίδευση, Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών, Πανεπιστημιακή Διδασκαλία και Έρευνα

continued upgrade of oral health services in Greece.

The 1970s was an intersection and landmark for the establishment of the current U.P. At the beginning of this period commences the operation of the new Dental facilities while at the same time it is upgraded to an independent School. At the end of the same decade, a new U.P. is compiled. Professor A. Angelopoulos led the task. The main feature of that program was the “diagonal” built. For example, courses of basic sciences and biomedical studies took place during the first two years of study. Gradually, oral biology and specialized Dental courses increased in advanced years. This philosophy remains unchanged in the last forty years and each transformation is drawn on this basis.

However, like any U.P., it does not remain static but it is in a dynamic evolution, receiving impulses from the European area and incorporating the most modern scientific as well as educational Dental data internationally. The goal is always the same: to offer learning experiences and developing high-level skills in an environment of ongoing research challenges, technological developments but also social changes, in order to improve the health care provided.

Key Words: undergraduate program, Dental Education, Dental School of Athens, University Teaching and Research

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κύρια αποστολή ενός Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος είναι η παραγωγή γνώσης μέσω της έρευνας και η μετάδοσή της μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία με απώτερο στόχο τη δημιουργία πτυχιούχων εφοδιασμένων με γνώσεις και δεξιότητες χρήσιμες για τους ίδιους και το κοινωνικό σύνολο. Ειδικότερα, για κάθε Οδοντιατρική Σχολή το Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών (Π.Π.Σ.) έχει καθοριστική σημασία καθόσον οδηγεί στην απόκτηση πτυχίου, το οποίο παρέχει επαγγελματικά δικαιώματα σχετιζόμενα με την υγεία του κοινωνικού συνόλου.

Κατά την εκατοντάχρονη πορεία της Οδοντιατρικής Σχολής Αθηνών το Πρόγραμμα Σπουδών δέχθηκε πολλές αλλαγές εξαρτώμενες από τις επικρατούσες συνθήκες κάθε χρονικής περιόδου, καθώς επίσης και από το νομικό-θεσμικό πλαίσιο, τις υποδομές, το διδακτικό αλλά και το βοηθητικό προσωπικό υποστήριξης, ενώ τα τελευταία 40 περίπου χρόνια σημαντικό ρόλο έπαιξε η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση με την πλήρη ένταξη στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι.

Η προσπάθειά καταγραφής της εξέλιξης του Π.Π.Σ. της Οδοντιατρικής Σχολής Αθηνών στα 101 χρόνια αδιάλειπτης λειτουργίας της, περιλαμβάνει δύο διακριτές ενότητες.

Η πρώτη ενότητα αφορά το πρώτο ήμισυ λειτουργίας της Σχολής από τη σύστασή της έως και τα μέσα της δεκαετίας του 1960, κατά την οποία οι πηγές μας είναι τα κατά καιρούς δημοσιευμένα νομοθετήματα και τα πρακτικά του συλλόγου των Καθηγητών στα οποία ορισμένες φορές γινόταν σχετικά πιο λεπτομερής αναφορά στα μαθήματα του προγράμματος. Επικουρικά αξιοποιήθηκαν οι Επετηρίδες του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.) οι οποίες περιελάμβαναν τα Π.Π.Σ. όλων των Σχολών του Πανεπιστημίου Αθηνών, μέχρι το 1985 όταν εξεδόθη ο πρώτος Οδηγός Προπτυχιακών Σπουδών της οδοντιατρικής Σχολής Αθηνών.

Η πρώτη ενότητα κατά την οποία καθοριστικό διαδραμάτισε η Ιατρική Σχολή καθώς το Οδοντοιατρικό Σχολείο βρισκόταν υπό την αυστηρή εποπτεία της, διακρίνεται επιμέρους σε τρεις περιόδους, οι οποίες οριοθετούνται ως εξής:

α) Η πρώτη περίοδος ξεκινά το 1911 με την ψήφιση του Νόμου ΓΩ/ΚΓ/3823 ΦΕΚ 178/12-7-1911 *Περί οργανισμού του Έθνικού Πανεπιστημίου* όπου με το άρθρο 20 αποφασίζεται η ίδρυση «Οδοντιατρικού Σχολείου» τριετούς φοίτησης, προσαρτημένου στην Ιατρική Σχολή.

β) Η δεύτερη περίοδος ξεκινά το 1920 με την ψήφιση του νόμου 2506 ο οποίος αφορά στην αναβάθμιση του Οδοντιατρικού Σχολείου οπότε και η φοίτηση γίνεται τετραετής.

γ) Απαρχή της τρίτης περιόδου είναι η δημοσίευση του Ν. 2464 του 1953, όπου το Οδοντιατρικό Σχολείο μετατρέπεται σε Τμήμα της Ιατρικής Σχολής και η φοίτηση γίνεται 5ετής.

Τέλος η δεύτερη ενότητα ξεκινά τη δεκαετία του '70 με

την πλήρη ανεξαρτητοποίηση της Οδοντιατρικής Σχολής (Ν.Δ. 706 /1970 Φ.Ε.Κ. Α' 231), την προετοιμασία και κατόπιν ένταξη της χώρας μας στην Ε.Ο.Κ. (Ε.Ε) έως και σήμερα.

Τις τρεις πρώτες περιόδους τις χαρακτηρίζει η προσωπική συμβολή και η γιγαντιαία προσπάθεια των τότε Καθηγητών και του ελάχιστου διδακτικού προσωπικού του Οδοντοιατρικού Σχολείου να εκπαιδεύσουν τον Έλληνα φοιτητή οδοντίατρο με ελλιπή μέσα και στοιχειώδη υλικοτεχνική υποδομή. Στόχος παρέμενε πάντα η μετάδοση γνώσεων και δεξιοτήτων, ώστε ο αυριανός οδοντίατρος να είναι σε θέση να ανταπεξέλθει στις ανάγκες του οδοντιατρικού λειτουργήματος και στην όσο το δυνατόν καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων της στοματικής υγείας του ελληνικού πληθυσμού.

Μια γενική αρχή, η οποία απορρέει από τη μελέτη της περιόδου είναι ότι το Π.Π.Σ. της Οδοντιατρικής Σχολής σε μεγάλο βαθμό καθοριζόταν από τους Καθηγητές και το υπόβαθρο των σπουδών τους. Για παράδειγμα ο πρώτος ειδικός Καθηγητής Ν. Παπαντωνόπουλος ήταν πτυχιούχος Οδοντιατρικής Σχολής των Η.Π.Α. και διετέλεσε μαθητής του G.V. Black. Επόμενο ήταν να προσπαθήσει να καθιερώσει από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της Σχολής το Αμερικάνικο μοντέλο Οδοντιατρικής Εκπαίδευσης, το οποίο προέβλεπε ότι η Οδοντιατρική Σχολή είναι ανεξάρτητη από την Ιατρική και το χορηγούμενο πτυχίο είναι του Οδοντίατρο.

Αν και στην πορεία του χρόνου αρκετοί από τους καθηγητές της Σχολής ήταν πτυχιούχοι ευρωπαϊκών οδοντιατρικών σχολών, κυρίως από την Γαλλία, (π.χ. Σπεράντζας, Αλιανός, Λουρίδης), όπου η Οδοντιατρική διδασκόταν σε Σχολές εκτός Πανεπιστημίου, εντούτοις η Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών σε όλη της την εξελικτική πορεία μέχρι την πλήρη ανεξαρτητοποίηση της από την Ιατρική διέθετε ανεξάρτητο πρόγραμμα σπουδών και οδηγούσε απευθείας στη λήψη πτυχίου Οδοντίατρο.

Βέβαια, για πολλά χρόνια μέχρι τη μεταφορά της Σχολής το 1969 στο Γουδή, ένα μεγάλο μέρος του προγράμματος των σπουδών περιελάμβανε ιατρικά μαθήματα, αλλά και θεωρητικά οδοντιατρικά μαθήματα ενώ ήταν εξαιρετικά ελλιπές ως προς την προκλινική και κυρίως την κλινική άσκηση των φοιτητών, λόγω των μεγάλων ελλείψεων στις υποδομές.

Η μεταφορά της Σχολής στο Γουδή, η πλήρης ανεξαρτητοποίησή της και η έναρξη διαπραγματεύσεων της Ελλάδος για την είσοδο της στην τότε Ε.Ο.Κ., δημιούργησαν τις κατάλληλες προϋποθέσεις αλλά και την αναγκαιότητα για την ουσιαστική αλλαγή του Π.Π.Σ. στην Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών.

ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ)

1η Περίοδος (Τα πρώτα χρόνια)

Με τη δημιουργία του Νέου Ελληνικού Κράτους και την εγκαθίδρυση του «Βασιλείου της Ελλάδος», την Οδοντιατρική ασκούσαν πρακτικοί «Οδοντίατροι», εφόσον Έλλη-

νες επιστήμονες οδοντίατροι δεν υπήρχαν.

Με σκοπό την προστασία της υγείας, η Αντιβασιλεία, το 1834, [συνέστησε το Ιατροσυνέδριο](#) για να καθορίσει τις προϋποθέσεις άσκησης του ιατρικού και οδοντιατρικού επαγγέλματος και την έκδοση των σχετικών αδειών. Με το βασιλικό διάταγμα του 1858, πήραν την τελική τους μορφή οι προϋποθέσεις για την [άσκηση του οδοντιατρικού επαγγέλματος](#).

Σύμφωνα με το διάταγμα αυτό, όσοι επιθυμούσαν να εξασκήσουν το οδοντιατρικό επάγγελμα όφειλαν να προσκομίσουν επίσημο αποδεικτικό αναγνωρισμένης σχολής ή ένορκη βεβαίωση Οδοντιάτρου «δεδοκιμασμένου και ανεγνωρισμένου» ότι διδάχθηκαν υπό την καθοδήγησή του επί εξάμηνο την Οδοντιατρική. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι μέχρι το 1914 στο Ιατροσυνέδριο δεν συμμετείχε οδοντίατρος. Ο πρώτος οδοντίατρος που διορίστηκε σε αυτό ήταν ο καθηγητής Λ. Κόκκορης τον Απρίλιο του 1915. Σε ό,τι αφορά την εξέταση του υποψηφίου οδοντιάτρου, όφειλε να εξετασθεί στα ακόλουθα γνωστικά αντικείμενα: α) Ανατομία του στόματος και των γνάθων, β) Φυσιολογία των δοντιών, γ) Παθολογία και Θεραπευτική των δοντιών, δ) Περί εγχειρήσεων των δοντιών, ε) Τεχνική Οδοντιατρική. Τον Ιούνιο του 1911, στο νόμο περί οργανισμού του Εθνικού Πανεπιστημίου ([ΓΩΚΓ' υπ' αριθμ. 3823](#)) δημοσιεύτηκε το άρθρο 20 το οποίο αναφερόταν στην ίδρυση του Οδοντιατρικού Σχολείου:

«1. Συνιστάται οδοντιατρικόν Σχολείον, όπερ προτίθεται τήν μόρφωσιν επιστημόνων οδοντιατρών. Τό Σχολείον τούτο προσαρτάται τή Ιατρική Σχολή.

Η διδασκαλία έν τώ οδοντιατρικώ Σχολείω είναι τριετής, ανατίθεται δέ αύτη τοίς τακτικοίς καί έκτάκτοις καθηγηταίς τής Ιατρικής Σχολής, άνευ τινός έπιμισθίου, προστιθεμένου ένός έκτάκτου καθηγητού τής Όδοντιατρικής καί τής Στοματολογίας μετά μιάς ειδικής Κλινικής, έν η διορίζονται είς βοηθός καί είς ύππρέτης».

Μετά από την ψήφιση του ιδρυτικού νόμου του Οδοντιατρικού Σχολείου ακολούθησε η κατάρτιση του πρώτου προγράμματος σπουδών από τον Καθηγητή της Υγιεινής της Ιατρικής Σχολής Κ. Σάββα, όπως φαίνεται [στα πρακτικά της Ιατρικής Σχολής](#). Ένα σχεδόν χρόνο μετά, τον Μάιο του 1912, εγκρίνεται από την Ιατρική Σχολή ο πρώτος κανονισμός σπουδών ο οποίος περιλαμβάνει πέντε εξάμηνα σπουδών με τα κάτωθι μαθήματα:

Α' εξάμηνο: Φυσική, Χημεία, Περιγραφική Ανατομική, Στοιχεία Φυσιολογικής Ιστολογίας, Φυσιολογία & Οδοντιατρική Κλινική.

Β' εξάμηνο: Φυσική, Χημεία, Περιγραφική Ανατομική, Φυσιολογική Ιστολογία, Φυσιολογία & Οδοντιατρική Κλινική.

Γ' εξάμηνο: Φυσιολογία, Εγχειρητική, Φαρμακολογία, Γενική Παθολογία, Παθολογική Ανατομική, Χειρουργική, Παθολογία, Υγιεινή & Μικροβιολογία και Οδοντιατρική Κλινική.

Δ' εξάμηνο: Τα ίδια μαθήματα.

Ε' εξάμηνο: Χειρουργική Κλινική, Παθολογική Κλινική και Οδοντιατρική Κλινική.

Ίσως, όμως, λόγω των Βαλκανικών πολέμων και των δυσχερειών που ακολούθησαν, το Οδοντιατρικό Σχολείο δεν λειτούργησε αμέσως και συνεπώς η εφαρμογή του πρώτου προγράμματος σπουδών δεν έγινε πράξη.

Ανατρέχοντας στο Αρχείο Πτυχιούχων το οποίο φυλάσσεται σήμερα στη Γραμματεία της Οδοντιατρικής Σχολής, αναφέρεται ως πρώτος πτυχιούχος το 1916, ο οδοντίατρος Κ. Λαγογιάννης εκ Πατρών. Στο ίδιο Αρχείο, καταγράφονται 13 πτυχιούχοι το 1918, 18 το 1919, 26 το 1920 και 67 το 1921.

Εκ των πραγμάτων ανατρέπεται η παλαιότερη άποψη ότι το Οδοντιατρικό Σχολείο άρχισε να λειτουργεί υποτυπωδώς το 1918. Μάλιστα, το 1917 υπάρχουν καταγεγραμμένες αναφορές παραπόνων των φοιτητών για το πρόγραμμα σπουδών, καθώς διαμαρτύρονταν ότι δεν προλαβαίνουν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα του Σχολείου. Τα παράπονα μάλιστα, δεν τα υποβάλλουν στην Ιατρική Σχολή, αλλά απευθείας στην Πρυτανεία, η οποία ζητά να εξετασθεί το ζήτημα. Σε κάθε περίπτωση κατά το πανεπιστημιακό έτος 1916-1917 το Οδοντιατρικό Σχολείο λειτουργεί με συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών, το οποίο προβλέπει φοίτηση έξι εξαμήνων.

Το ζήτημα του Προγράμματος πρέπει να ήταν αρκετά σοβαρό, καθώς απασχόλησε τη διοίκηση της Ιατρικής Σχολής στη συνεδρία της 27ης Νοεμβρίου 1917. Ο σύλλογος των Καθηγητών έκρινε ομόφωνα ότι «είνε μέγας ό φόρτος τών ιατρικών μαθημάτων ό περιεχόμενος είς τό πρόγραμμα» και ότι έπρεπε να συγκροτηθεί επιτροπή για τη μεταρρύθμισή του. Έτσι, η Ιατρική Σχολή στη συνεδρίαση η οποία πραγματοποιήθηκε στις 26/1/1918, αποφάσισε τη συγκρότηση επιτροπής για την αναμόρφωση του προγράμματος σπουδών του Οδοντοϊατρικού Σχολείου. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι Καθηγητές της Ιατρικής ζήτησαν τη διδασκαλία των μαθημάτων Χειρουργικής Κλινικής και Κλινικής Παθολογίας, την ίδια στιγμή όταν κατ' ομολογία του τότε Κοσμήτορα σε καμία Οδοντιατρική Σχολή της εποχής ανά τον κόσμο, δεν διδάσκονταν τέτοια μαθήματα.

Αποτέλεσμα αυτής της επιτροπής είναι η πρώτη μεταρρύθμιση του προγράμματος σπουδών σε σχετικά σύντομο χρονικά διάστημα. Το νέο πρόγραμμα σπουδών περιείχε λιγότερα γενικά και ιατρικά μαθήματα, ενώ ο προσανατολισμός του έδινε σαφέστατα έμφαση στην κυρίως οδοντιατρική εκπαίδευση.

Ο νέος κανονισμός λειτουργίας του Οδοντιατρικού Σχολείου επικυρώθηκε με το [νόμο 1324 του 1918](#) και τα διδασκόμενα μαθήματα ορίστηκαν κατ' έτος, ως εξής:

1ο Έτος: Ανατομία με ασκήσεις, Φυσιολογία, Οδοντιατρική Κλινική, Οδοντιατρική Τέχνη.

2ο Έτος: Φαρμακολογία, Ειδική Νοσολογία, Υγιεινή και Μικροβιολογία με ασκήσεις, Οδοντιατρική Κλινική με ασκήσεις εξαγωγής και έμφραξης δοντιών.

3ο Έτος: Χειρουργική Παθολογία, Φροντιστήριο Συφιλολογίας (μηνιαίο) στο Νοσοκομείο Συγγρού, Οδοντιατρική Κλινική με ασκήσεις.

Συμπερασματικά, για την περίοδο αυτή παρατηρούμε ό-

τι, το Οδοντιατρικό Σχολείο, σαν παράρτημα της Ιατρικής, λειτούργησε υποτυπωδώς και παρείχε ελάχιστες ειδικές γνώσεις λόγω έλλειψης ειδικών Καθηγητών.

2η Περίοδος

Το 1921, το Οδοντιατρικό Σχολείο έγινε αυτοτελές και είχε δικό του πλέον σύλλογο Καθηγητών, στον οποίο όμως προΐστατο ως Διευθυντής, Καθηγητής της Ιατρικής Σχολής ([N. 2573/26-4-1921](#) και [N. 2905/1922](#)).

Τα έτη φοίτησης ορίστηκαν σε τέσσερα, τα δε διδασκόμενα ιατρικά μαθήματα ήταν: Ανατομική, Φυσιολογία, Παθολογική Ανατομική, Χειρουργική Κλινική, Αφροδίσια νοσήματα, Υγιεινή, Ανόργανη Χημεία.

[Πρόγραμμα Σπουδών ακαδημαϊκού έτους 1921-1922](#)

Τα οδοντιατρικά μαθήματα αυξήθηκαν και εκτός από τη Στοματολογία, που προϋπήρχε, ιδρύθηκαν τέσσερις έκτακτες αυτοτελείς Έδρες Οδοντιατρικών Μαθημάτων με τα αντίστοιχα Εργαστήρια. Οι νέες Έδρες ήταν: 1) Οδοντικής & Ανωτέρας Προσθητικής, 2) Οδοντικής Χειρουργικής, Παθολογίας & Θεραπευτικής, 3) Οδοντικής Ακτινογραφίας & Εξακτικής και 4) Ορθοδοντικής.

Δυστυχώς, στο αυτοτελές Οδοντιατρικό Σχολείο εκλέχτηκαν και διορίστηκαν μόνον δύο ειδικοί Καθηγητές γιατί δεν υπήρχαν τότε άλλοι Οδοντίατροι επιστήμονες οι οποίοι να κατέχουν τα απαιτούμενα προσόντα, δηλαδή πτυχίο Οδοντιατρικού Σχολείου και διδακτορικό δίπλωμα Ιατρικής, για την εκλογή τους στη βαθμίδα του Έκτακτου Καθηγητή.

Από την [Επετηρίδα του Ε.Κ.Π.Α. του έτους 1928-1929](#), παρουσιάζεται το Πρόγραμμα Σπουδών με τα μαθήματα, τις ώρες Παραδόσεων και τις ώρες των Ασκήσεων, οι οποίες στα οδοντιατρικά μαθήματα διακρίνονται ως α) Ασκήσεις εκτός του στόματος και β) Ασκήσεις επί ασθενών.

Το έτος 1929-1930, προστίθεται το μάθημα της Ορθοδοντικής, το οποίο διδάσκεται στο 3^ο και 4^ο έτος σπουδών.

Οι αλλαγές του Π.Π.Σ. αυτά τα χρόνια, αφορούν κυρίως στην προσπάθεια αύξησης των ωρών πρακτικής άσκησης στα οδοντιατρικά μαθήματα. Παράλληλα ο αυξανόμενος αριθμός των φοιτητών δημιουργεί πλέον την ανάγκη της άσκησης κατά ομάδες, με συνέπεια τη μείωση των πραγματικών ωρών άσκησής τους.

Αρχικά, το Οδοντιατρικό Σχολείο στεγαζόταν σε ένα μικρό κτήριο, ιδιοκτησίας του Πανεπιστημίου, στη γωνία της [οδού Τζωρτζ και της Πλατείας Κάνιγγος](#).

Το κτήριο αυτό διέθετε έναν κεντρικό χώρο ο οποίος λειτούργησε ως αίθουσα αναμονής και διδασκαλίας, ένα γραφείο Καθηγητή, ένα γραφείο διαχείρισης, ένα δωμάτιο για οδοντιατρείο με έξι έδρες και ένα δωμάτιο για εργαστήριο. Η αύξηση του αριθμού των φοιτητών επέβαλε, το 1928, τη μεταφορά του Οδοντιατρικού Σχολείου σε μεγαλύτερο κτήριο του Πανεπιστημίου, το οποίο βρισκόταν στην [οδό Σίνα 3](#).

Με το Διάταγμα Περί των υποχρεωτικών μαθημάτων των φοιτητών εις την Ιατρικήν και Οδοντοϊατρικήν Σχολήν Παν. Αθηνών του [1930 \(ΦΕΚ 349\)](#), προκηρύχθηκαν και

πληρώθηκαν τρεις κενές έδρες. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αρτιότερη εκπαίδευση των φοιτητών και μοιραία την όλο και μεγαλύτερη αναγνώριση της Οδοντιατρικής στον ακαδημαϊκό χώρο.

Το πρόγραμμα των μαθημάτων ορίστηκε ως εξής:

1^ο Έτος

Παραδόσεις: α) Ανατομική, β) Πειραματική Φυσιολογία, τρεις ώρες ανά εβδομάδα, γ) Ανόργανη Χημεία, δύο ώρες ανά εβδομάδα.

Ασκήσεις: α) Ανατομική, μία ώρα ανά εβδομάδα, β) Φυσιολογία, πέντε ώρες ανά εβδομάδα, γ) Ανόργανη Χημεία, δύο ώρες ανά εβδομάδα, δ) Οδοντική Χειρουργική, τρεις ώρες ανά εβδομάδα, ε) Οδοντική Προσθητική, έξι ώρες ανά εβδομάδα.

2^ο Έτος

Παραδόσεις: α) Παθολογική Ανατομική, δύο ώρες ανά εβδομάδα, β) Πειραματική Φαρμακολογία, τρεις ώρες ανά εβδομάδα, γ) Νοσολογία του Στόματος, τρεις ώρες ανά εβδομάδα, δ) Οδοντική Χειρουργική, δύο ώρες ανά εβδομάδα.

Ασκήσεις: α) Παθολογική Ανατομική, μία ώρα ανά εβδομάδα, β) Νοσολογία του Στόματος, τρεις ώρες ανά εβδομάδα, γ) Οδοντική Χειρουργική, τρεις ώρες ανά εβδομάδα, δ) Οδοντική Προσθητική, δεκαπέντε ώρες ανά εβδομάδα, ε) Φαρμακολογία, δύο ώρες ανά εβδομάδα.

3^ο Έτος

Παραδόσεις: α) Υγιεινή & Μικροβιολογία, δύο ώρες ανά εβδομάδα, β) Οδοντική Ακτινογραφία & Εξακτική, πέντε ώρες ανά εβδομάδα, γ) Ορθοδοντική, τέσσερις ώρες ανά εβδομάδα, δ) Οδοντική Προσθητική, τρεις ώρες ανά εβδομάδα.

Ασκήσεις: α) Υγιεινή & Μικροβιολογία, δύο ώρες ανά εβδομάδα, β) Οδοντική Παθολογία & Θεραπευτική, τρεις ώρες ανά εβδομάδα, γ) Οδοντική Προσθητική, έξι ώρες ανά εβδομάδα, δ) Ορθοδοντική, τρεις ώρες ανά εβδομάδα.

4^ο Έτος

Παραδόσεις: α) Συφιλιδολογία, μία και μισή ώρες ανά εβδομάδα, β) Γενική Χειρουργική Κλινική, δύο ώρες ανά εβδομάδα, γ) Οδοντική Παθολογία & Θεραπευτική, δύο ώρες ανά εβδομάδα.

Ασκήσεις: α) Συφιλιδολογία, μία και μισή ώρες ανά εβδομάδα, β) Οδοντική Ακτινογραφία & Εξακτική, δεκατέσσερις ώρες ανά εβδομάδα, γ) Οδοντική Παθολογία & Θεραπευτική, δεκαπέντε ώρες ανά εβδομάδα, δ) Κλινική Εφαρμογή Οδοντικής & Ανωτέρας Προσθητικής, δεκαπέντε ώρες ανά εβδομάδα, ε) Ορθοδοντική, επτά ώρες ανά εβδομάδα.

Τα εξεταζόμενα μαθήματα ήταν:

- Κατά την 1η Τμηματική εξέταση: Ανατομική, Ανόργανη Χημεία και Πειραματική Φυσιολογία.
- Κατά τη 2η Τμηματική εξέταση: Παθολογική Ανατομική, Φαρμακολογία, Νοσολογία του Στόματος και Οδο-

ντική Χειρουργική.

- Κατά την 3η Τμηματική εξέταση: Μικροβιολογία & Υγιεινή και Οδοντική Ακτινογραφία & Εξακτική.

Οι Τμηματικές εξετάσεις των οδοντιατρικών μαθημάτων διακρίνονται σε πρακτικές, γραπτές και προφορικές, των δε υπολοίπων σε πρακτικές και προφορικές.

Τα εξεταζόμενα μαθήματα των Πτυχιακών εξετάσεων, των φοιτητών του Οδοντιατρικού Σχολείου την ίδια περίοδο, ήταν: Συφιλιδολογία, Γενική Χειρουργική, Οδοντική Παθολογία & Θεραπευτική, Οδοντική & Ανωτέρα Προσθητική, Αφαίρεση δοντιών με χειρουργική επέμβαση στη στοματική κοιλότητα και Ορθοδοντική. Οι Πτυχιακές εξετάσεις των οδοντιατρικών μαθημάτων διακρίνονται σε πρακτικές, γραπτές και προφορικές, των δε λοιπών μαθημάτων σε πρακτικές και προφορικές.

[Στο Π.Π.Σ. της χρονιάς 1939-1940](#), παρουσιάζει ενδιαφέρον η παρουσία στο Α' έτος σπουδών του μαθήματος Ιατρική Χημεία & Χημεία Πολέμου.

Επίσης, την ίδια χρονιά, το μάθημα της Οδοντικής Χειρουργικής διδάσκεται από δύο Καθηγητές, το Νικόλαο Παπαντωνόπουλο και τον Κοσμά Αραβαντινό, η έδρα του οποίου ανέλαβε και τη διδασκαλία της Παιδοδοντίας με Β.Δ. του 1940.

Το πρόβλημα της επάρκειας του κτηρίου παρέμεινε καυτό και οι λύσεις παροδικές και συμβιβαστικές, έως ότου, το 1938, το Οδοντιατρικό Σχολείο μεταστεγάστηκε σε διώροφο κτήριο της [οδού Χαλκοκονδύλη 15](#), το οποίο στη συνέχεια μετατράπηκε σε τριώροφο, για την κάλυψη των αναγκών. Ωστόσο, και στο νέο κτήριο οι συνθήκες λειτουργίας ήταν ιδιαίτερος δυσμενείς για φοιτητές και δασκάλους και δυστυχώς παρέμειναν έτσι μέχρι το 1970. Αξίζει να επισημάνουμε επίσης, ότι με το ν. 1881 του 1944, ιδρύθηκε στο Οδοντιατρικό Σχολείο, αυτοτελής έδρα Ανατομίας «*Πρός διδασκαλίαν του μαθήματος της Ανατομικής εν τῷ Οδοντιατρικῷ Σχολείῳ*».

3η Περίοδος

Από άποψη νομολογίας, τίποτε δεν άλλαξε ουσιαστικά ως τον Απρίλιο του 1952 όταν η τότε κυβέρνηση δημοσίευσε τον [Ν. 2109](#), με τον οποίο το Οδοντιατρικό Σχολείο γινόταν Οδοντιατρική Σχολή, ισότιμη με τις υπόλοιπες Σχολές του Πανεπιστημίου και οι Καθηγητές της τακτικοί. Με τον ίδιο νόμο προστέθηκαν 2 ακόμη Έδρες: α) η Έδρα της Ακίνητης Προσθητικής και β) η Έδρα της Στοματολογίας. Ταυτόχρονα χωρίζεται η Έδρα Οδοντικής Χειρουργικής, Παθολογίας & Θεραπευτικής σε Έδρα Οδοντικής Χειρουργικής και σε Έδρα Οδοντικής Παθολογίας & Θεραπευτικής.

Η αντίδραση του Πανεπιστημίου στον Ν. 2109 υπήρξε έντονη και δεν εφαρμόστηκε μέχρι το 1953, οπότε και δημοσιεύτηκε το [Ν. Δ. 2464](#) με το οποίο το Οδοντιατρικό Σχολείο μετονομάζεται σε Οδοντιατρικό Τμήμα της Ιατρικής Σχολής, διοικείται δε από σύλλογο, αποτελούμενο από τους διδάσκοντες τα ειδικά μαθήματα Καθηγητές του Οδοντιατρικού Τμήματος.

Τα διδασκόμενα ιατρικά μαθήματα στο Τμήμα αυξάνο-

νται σε 14, είναι δε τα εξής: Ανατομική, Φυσιολογία, Βιολογική Χημεία, Παθολογική Ανατομική & Γενική Παθολογία, Φαρμακολογία, Μικροβιολογία, Υγιεινή, Χειρουργική Κλινική, Ειδική Νοσολογία & Παθολογική Προπαιδευτική Κλινική, Ωτορινολαρυγγολογία, Αφροδίσια & Δερματικές νόσοι και Ιστολογία & Εμβρυολογία.

Οι έδρες των ειδικών μαθημάτων ορίζονται σε έξι, είναι δε οι εξής: 1) της Οδοντικής Χειρουργικής, 2) της Οδοντικής Παθολογίας & Θεραπευτικής, 3) της Οδοντογναθικής Χειρουργικής & Ακτινοδιαγνωστικής, 4) της Ορθοδοντικής, 5) της Οδοντικής & Ανωτέρας Προσθητικής και 6) της Στοματολογίας. Οι έδρες αυτές εξομοιώνονται με τις έκτακτες αυτοτελείς.

Το Οδοντιατρικό Τμήμα στο οποίο η φοίτηση γίνεται πενταετής χορηγεί Διδακτορικό Δίπλωμα στους πτυχιούχους του και μπορεί να εκλέξει Υφηγητές.

Ενδεικτικά, όπως αποτυπώνεται το [Π.Π.Σ. της ακαδημαϊκής χρονιάς 1956-1957 στην Επετηρίδα του Πανεπιστημίου](#).

Η επόμενη αλλαγή έρχεται μετά την παρέλευση 12 ετών με την έκδοση του [Ν.Δ. υπ' αριθμ. 4585 της 9ης Νοεμβρίου 1966](#) «*περί τροποποίησης της νομοθεσίας του Οδοντιατρικού Τμήματος της Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών κ.λπ.*».

Με το διάταγμα αυτό όλες οι μέχρι τότε έκτακτες αυτοτελείς έδρες του Τμήματος έγιναν τακτικές, ο σύλλογος των καθηγητών του Τμήματος αποτελείται μόνον από τους καθηγητές του, ο δε Πρόεδρος εκλέγεται για πρώτη φορά από τους τακτικούς Καθηγητές του Τμήματος. Επιπλέον, το Οδοντιατρικό Τμήμα εκπροσωπείται στη Σύγκλητο με τον Πρόεδρό του καθώς και με ακόμα μέλος, εκλεγόμενο από τους τακτικούς Καθηγητές.

Επίσης με το ίδιο διάταγμα η έδρα της Οδοντογναθικής Χειρουργικής και Ακτινοδιαγνωστικής μετονομάζεται σε έδρα Γναθοχειρουργικής και ιδρύονται δε τρεις επιπλέον νέες τακτικές έδρες: 1) της Ακίνητου Οδοντικής Προσθητικής, 2) της Προληπτικής Οδοντιατρικής και 3) της Εξακτικής και Ακτινοδιαγνωστικής. Τα διδασκόμενα μαθήματα είναι, εκτός των μαθημάτων των εδρών του Τμήματος και τα κάτωθι υποχρεωτικά: Φυσικής, Οργανικής Χημείας, Ανοργάνου Χημείας, Περιγραφικής Ανατομικής, Πειραματικής Φυσιολογίας, Υγιεινής, Παθολογικής Ανατομικής & Γενικής Παθολογίας, Πειραματικής Φαρμακολογίας, Μικροβιολογίας και Ωτορινολαρυγγολογίας. Τα μαθήματα αυτά, διδάσκονται κατά τα τρία πρώτα έτη των σπουδών από Καθηγητές ή Υφηγητές των αντίστοιχων εδρών της Ιατρικής και Φυσικομαθηματικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Αναλυτικά, το Π.Π.Σ. της ακαδημαϊκής χρονιάς 1967-1968, έχει ως εξής:

1ο Έτος: Ανατομική (π,α), Ιστολογία-Εμβρυολογία (π,α), Οργανική Χημεία (π), Ανόργανη Χημεία (π,φρ), Φυσιολογία (π), Φυσική (π), Οδοντική & Ανωτέρα Προσθητική (π,α).

2ο Έτος: Ανατομική (π,α), Φυσιολογία (π,α), Βιολογική Χημεία (π,α), Οδοντική Χειρουργική (α), Οδοντική & Ανωτέρα Προσθητική (α).

3ο Έτος: Παθολογική Ανατομική (π,α), Μικροβιολογία (π,α), Υγιεινή (π,α), Φαρμακολογία (π,α), Ειδική Νοσολογία (π,α), Χειρουργική Κλινική (α), Οδοντική Χειρουργική (π), Οδοντική & Ανωτέρα Προσθετική (α).

4ο Έτος: Κλινική Αφροδισίων & Δερματικών Νόσων (α), Στοματολογία (π,α), Οδοντική Χειρουργική (π,α), Οδοντική Παθολογία & Θεραπευτική (π,α), Οδοντογναθική Χειρουργική & Ακτινοδιαγνωστική (π,α), Οδοντική & Ανωτέρα Προσθετική (π,α), Ορθοδοντική (π,α).

5ο Έτος: Ωτορινολαρυγγολογική Κλινική (α), Οδοντική Παθολογία & Θεραπευτική (αα), Οδοντική Χειρουργική (αα), Οδοντογναθική Χειρουργική & Ακτινοδιαγνωστική (αα), Οδοντική & Ανωτέρα Προσθετική (αα), Ορθοδοντική (αα), Στοματολογία (αα).

* π = παραδόσεις, α = ασκήσεις, φρ = φροντιστήριο, αα = ασκήσεις επί ασθενών

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Η τυπική ολοκλήρωση της αναβάθμισης του Οδοντιατρικού Τμήματος της Ιατρικής Σχολής σε ανεξάρτητη Οδοντιατρική Σχολή έγινε το [1970 με το Ν.Δ. 706](#), όπου το Οδοντιατρικό Τμήμα της Ιατρικής Σχολής έγινε αυτοτελής Σχολή «*ισότιμος κατά πάντα*» με τις υπόλοιπες Σχολές που λειτουργούσαν στο Πανεπιστήμιο.

Οι φοιτητές των Οδοντιατρικών Σχολών των Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης, σύμφωνα με τον ανωτέρω νόμο, διδάσκονται και ασκούνται υποχρεωτικά, εκτός των μαθημάτων των εδρών τους και στα κάτωθι μαθήματα: α) Φυσική, β) Οργανική Χημεία, γ) Ανόργανη χημεία, δ) Περιγραφική Ανατομική, ε) Πειραματική Φυσιολογία, στ) Υγιεινή, ζ) Παθολογική Ανατομία & Γενική Παθολογία, η) Πειραματική Φαρμακολογία, θ) Μικροβιολογία, ι) Ωτορινολαρυγγολογία, ια) Ιστολογία και Εμβρυολογία, ιβ) Γενική Βιολογία, ιγ) Ειδική Νοσολογία και ιδ) Βιολογική Χημεία.

Τα παραπάνω υποχρεωτικά μαθήματα διδάσκονται στους φοιτητές των Οδοντιατρικών Σχολών, κατά τα πρώτα τρία έτη της φοίτησής τους. Η διδασκαλία τους δε, ανατίθεται μετά από πρόταση της Ιατρικής και Φυσικομαθηματικής Σχολής των αντίστοιχων Πανεπιστημίων, σε Καθηγητές ή Υφηγητές των οικείων εδρών των Σχολών αυτών, με προκαθορισμένη αντιμισθία.

Με την ανεξαρτητοποίηση της Σχολής συνέπεσε και η μεταφορά της στο νεόδμητο κτήριο, στην [οδό Θηβών 2 στο Γουδί](#), όπου στεγάζεται μέχρι σήμερα.

Πρέπει να τονισθεί ότι η εφαρμογή και η αποτελεσματικότητα ενός Π.Π.Σ. εξαρτάται από βασικές παραμέτρους όπως η υλικοτεχνική υποδομή (εξαιρετικά κρίσιμη παράμετρος για την οδοντιατρική), το διδακτικό προσωπικό, οι φοιτητές και το θεσμικό πλαίσιο.

Τη δεκαετία του '70 μετά από προσπάθειες των καθηγητών της δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις, ώστε η εκπαίδευση στην οδοντιατρική να μπει σε νέες βάσεις. Η επικείμενη είσοδος στην Ε.Ο.Κ. επέβαλε την εναρμόνισή της τουλάχιστον με τα ευρωπαϊκά δεδομένα.

Οι προϋποθέσεις αυτές αφορούσαν:

(α) Τη μεταφορά της Σχολής σε ένα καινούργιο κτήριο με εγκαταστάσεις οι οποίες δεν θα υπολείπονταν σε τίποτε από τις καλύτερες ευρωπαϊκές και όχι μόνο. Πράγματι με τη μεταφορά στο Γουδί, οι υποδομές του νέου κτηρίου δεν είχαν να ζηλέψουν σε τίποτα από τις υποδομές άλλων ανεπτυγμένων Οδοντιατρικών Σχολών της Ευρώπης και όχι μόνο.

Για παράδειγμα, οι κλινικές ήταν εξοπλισμένες με τις πλέον σύγχρονες οδοντιατρικές μονάδες, τα δύο εργαστήρια για την προκλινική άσκηση των φοιτητών και η ύπαρξη αιθουσών σεμιναρίων, προσέφεραν τη δυνατότητα εκτός από την καθ έδρας παράδοση, την ανάπτυξη σεμιναριακών μαθημάτων σε ομάδες φοιτητών.

(β) Την ανεξαρτητοποίηση της Σχολής από την Ιατρική Σχολή ώστε να αποτελέσει την 7η Σχολή του Ε.Κ.Π.Α. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών να διοικείται μόνο από τους καθηγητές της χωρίς τη συμμετοχή καθηγητών της Ιατρικής που δίδασκαν τα βασικά ιατρικά μαθήματα.

(γ) Την εκλογή νέων καθηγητών με μεταπτυχιακές σπουδές ή και ακαδημαϊκή σταδιοδρομία στις Η.Π.Α.

Το Π.Π.Σ. της ακαδημαϊκής χρονιάς 1971-1972 έχει ως εξής:

1ο Έτος: Υποχρεωτικά εξεταζόμενα μαθήματα: Φυσική, Χημεία Ανόργανη-Οργανική, Γενική Βιολογία, Γενετική Ιστολογία Εμβρυολογία.

Εργαστηριακά μη εξεταζόμενα μαθήματα: Ιστορία της Ιατρικής και Οδοντιατρικής, Οδοντική Μορφολογία, Οδοντιατρικά Υλικά, Βιοστατιστική.

2ο Έτος: Υποχρεωτικά εξεταζόμενα μαθήματα: Περιγραφική Ανατομική, Πειραματική Φυσιολογία, Βιολογική Χημεία, Μικροβιολογία-Ανοσοβιολογία, Υγιεινή.

Εργαστηριακά μη εξεταζόμενα μαθήματα: Ακίνητη Οδοντική Προσθετική, Οδοντική Χειρουργική.

3ο Έτος: Υποχρεωτικά εξεταζόμενα μαθήματα: Φαρμακολογία-Αναισθησιολογία, Παθολογική Ανατομική, Ακίνητη Οδοντική Προσθετική, Προληπτική Οδοντιατρική, Οδοντική Χειρουργική.

Εργαστηριακά μη εξεταζόμενα μαθήματα: Οδοντική και Ανωτέρα Προσθετική, Ακτινολογία και Ραδιοϊσότοπα, Ειδική Νοσολογία.

4ο Έτος: Υποχρεωτικά εξεταζόμενα μαθήματα: Οδοντική Παθολογία και Θεραπευτική, Στοματολογία, Εξακτική και Ακτινοδιαγνωστική, Οδοντική και Ανωτέρα Προσθετική, Ορθοδοντική.

Εργαστηριακά μη εξεταζόμενα μαθήματα: Κλινική Ακίνητη Οδοντική Προσθετική, Κλινική Οδοντική Χειρουργική, Ωτορινολαρυγγολογία.

5ο Έτος: Υποχρεωτικά εξεταζόμενα μαθήματα: Γναθοχειρουργική και Κλινική αυτής, Κλινική Ορθοδοντική, Κλινική Στοματολογία, Κλινική Οδοντική Παθολογία και Θεραπευτική, Κλινική Εξακτικής και Ακτινοδιαγνωστικής, Κλινική Ανωτέρα Οδοντική Προσθετική.

Ήδη από την ακαδημαϊκή χρονιά 1971-1972, έχουμε προσθήκη νέων οδοντιατρικών μαθημάτων, όπως των Οδο-

νιατρικών Υλικών, Ιστορίας Ιατρικής & Οδοντιατρικής, Οδοντικής Μορφολογίας, Προληπτικής Οδοντιατρικής, ενώ ταυτόχρονα αυξάνονται οι ώρες πρακτικής άσκησης των φοιτητών στα κλινικά οδοντιατρικά μαθήματα λόγω της βελτίωσης των υποδομών της Σχολής.

Οι προϋποθέσεις αυτές έδωσαν τη δυνατότητα η Σχολή να γίνει περισσότερο εξωστρεφής και να αρχίσει να συμμετέχει στο ευρωπαϊκό οδοντιατρικό γίγνεσθαι, όπως για παράδειγμα με την συμμετοχή αρκετών καθηγητών στους νέους ευρωπαϊκούς κοινοτικούς και όχι μόνο φορείς.

Το 1973, για πρώτη φορά, υποβλήθηκε στον Σύλλογο Καθηγητών από την Επιτροπή Προγράμματος μια ολοκληρωμένη, ορθολογική μελέτη η οποία ανέλυε το ισχύον Π.Π.Σ. βάσει «*διεθνών δεδομένων και λαμβάνοντας υπ' όψιν τα προγράμματα προηγμένων σχολών της αλλοδαπής (Proceedings of International Conference on Dental Education, New York, October 14, 1969)*». Στα πλαίσια αυτής της ανάλυσης υπέβαλλαν: α) τα ποσοστά ωρών διδασκαλίας ανά κατηγορία μαθημάτων (Βασικών Επιστημών, Γενικών Ιατροβιολογικών, Ιατρικών, Ειδικών Οδοντιατρικών και Στοματοβιολογικών), β) τη γραφική παράσταση της καταγραφής των ωρών διδασκαλίας κατά κατηγορία μαθημάτων κατά τη διάρκεια της 5ετούς εκπαίδευσης, και γ) τις προτεινόμενες αλλαγές, με έμφαση στην αύξηση των ωρών διδασκαλίας των ειδικών οδοντιατρικών μαθημάτων.

Ιδιαίτερης αξίας είναι η επισήμανση ότι οι ώρες οι οποίες παρουσιάζονται στο ωρολόγιο Π.Π.Σ. που δημοσιεύεται στην Επετηρίδα του Ε.Κ.Π.Α. για το έτος 1972-1973, δεν αντιπροσωπεύουν τις πραγματικές ώρες εκπαίδευσης του φοιτητού κατά τη διάρκεια της πενταετούς φοίτησής του. Εκ των πραγμάτων δημιουργείται η αντίφαση μεταξύ του Πραγματικού Προγράμματος Σπουδών το οποίο λόγω συνθηκών ακολουθήσε η Σχολή από το κατά το Νόμο Πρόγραμμα το οποίο ήταν αδύνατο να εφαρμοστεί στην πράξη.

Αιτία αυτής της διαφοράς ήταν ο δραματικά μεγάλος αριθμός φοιτητών. Σε πολλά οδοντιατρικά εργαστήρια και κλινικές, οι ώρες εκπαίδευσης αφορούν διαφορετικές ο-

μάδες φοιτητών.

Ενδεικτικά, την περίοδο εκείνη, οι φοιτητές που εισάγονται στη Σχολή παρουσιάζονται στον κάτωθι πίνακα:

Η τελική πρόταση της Επιτροπής, για ένα καινούργιο Π.Π.Σ. συζητήθηκε εκτενώς σε δύο συνεδρίες τον Μάρτιο και Μάιο του 1974 και αφορούσε στη διαμόρφωση ενός διαγώνια δομημένου Π.Π.Σ. με στόχο τη μείωση των ωρών διδασκαλίας των Ιατροβιολογικών μαθημάτων και των μαθημάτων των Βασικών Επιστημών, αλλά και αντίστοιχη αύξηση των ωρών διδασκαλίας των Στοματοβιολογικών και Ειδικών οδοντιατρικών μαθημάτων. Τα Βασικά και Ιατροβιολογικά μαθήματα πλέον θα διδάσκονται στα πρώτα δύο έτη σπουδών ενώ σταδιακά θα αυξάνονταν με τα έτη σπουδών, οι ώρες διδασκαλίας των Στοματοβιολογικών και Ειδικών οδοντιατρικών μαθημάτων.

Ο στόχος περιελάμβανε επίσης την αύξηση των ωρών πρακτικής άσκησης των φοιτητών, με μεγαλύτερη έμφαση στην κλινική άσκηση. Προϋπόθεση για την επίτευξη της αύξησης των ωρών κλινικής άσκησης, λόγω της υπάρχουσας υποδομής, αλλά και του πολύ μεγάλου αριθμού των φοιτητών, ήταν η διδασκαλία και η εργαστηριακή εκπαίδευση των κλινικών μαθημάτων, σε μικρότερα έτη σπουδών. Αξιοσημείωτο είναι ότι, στο νέο αυτό πρόγραμμα, μόνο η Οδοντική Χειρουργική και η Ακίνητη Προσθετική μετακινήθηκαν σε μικρότερα έτη, με κύριο επακόλουθο, η κλινική άσκηση σ' αυτά τα δύο μαθήματα, να καταλαμβάνει το 4^ο και το 5^ο έτος σπουδών. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι, στα άλλα κλινικά οδοντιατρικά μαθήματα, η επέκταση της κλινικής τους άσκησης σε δύο έτη, επετεύχθη πολύ αργότερα και συγκεκριμένα με το πρόγραμμα το οποίο άρχισε να εφαρμόζεται το 1985-1986.

Η εισήγηση της Επιτροπής έγινε τελικά δεκτή αφού συμπεριέλαβε τις προτάσεις πολλών Καθηγητών οι οποίοι απαιτούσαν περισσότερες ώρες εκπαίδευσης για τα μαθήματά τους.

Τις επόμενες ακαδημαϊκές χρονιές εφαρμόστηκε σταδιακά το διαγώνιο Π.Π.Σ. το οποίο εκτός από την [Επετηρίδα του Ε.Κ.Π.Α., αποτυπώνεται το 1977](#) και σε μια σύντομη έκδοση των βασικών αρχών του Π.Π.Σ. στην αγγλική γλώσσα.

ΕΓΓΡΑΦΕΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ						
Έτη	Εισαγωγικές εξετάσεις	Εγγραφές Κυπρίων/ αλλοδαπών	Μετεγγραφές	Σύνολο	Επανεγγραφές	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ
1968-69	172	104		283	78	361
1969-70	167	138		305	92	397
1970-71	185	129		314	91	405
1971-72	212	46	9	267	77	344
1972-73	162	54	33	249	31	280
1973-74	150	58	7	215	22	237
1974-75	186	123	71	380	68	448
1975-76	198	73	68	339	89	428

Στην έκδοση αυτή, αναφερόταν ότι το σύνολο των ωρών διδασκαλίας κατά τα 5 έτη σπουδών ήταν περίπου 4.000, αν και οι πραγματικές ώρες, λόγω του μεγάλου αριθμού των φοιτητών, αλλά και απωλειών σημαντικών ωρών διδασκαλίας για διάφορους λόγους, ήταν σημαντικά λιγότερες.

Το Π.Π.Σ. της ακαδημαϊκής χρονιάς 1977-1978 έχει ως εξής:

1ο Έτος: Εισαγωγή στην Οδοντιατρική και Ιστορία της Οδοντιατρικής (π), Ανόργανη Χημεία (π,α), Οργανική Χημεία (π,α), Βιοστατιστική (π,α), Γενική Φυσική (π,α), Γενική Βιολογία (π,α), Γενική Ιστολογία & Εμβρυολογία (π,α), Περιγραφική Ανατομική (Γενικό μέρος-Οστεολογία-Συνδεσμολογία) (π,α), Οδοντική Μορφολογία & Εισαγωγή στη Σύγκλειση (π,α).

2ο Έτος: Περιγραφική Ανατομική (Μυολογία-Συστήματα) (π,α), Πειραματική Φυσιολογία (π,α), Βιολογική Χημεία (π,α), Μικροβιολογία & Ανοσοβιολογία (π,α), Υγιεινή (π,α), Οδοντιατρικά Υλικά (π,α), Ακτινοτεχνική & Ραδιοϊσότοπα (π,α), Ιστολογία & Εμβρυολογία του στόματος (π,α).

3ο Έτος: Φαρμακολογία-Αναισθησιολογία (π,α), Παθολογική Ανατομική (π,α), Ειδική Νοσολογία (π,α), Οδοντική Χειρουργική (π,α), Ακίνητη Οδοντική Προσθετική (π,α), Προληπτική Οδοντιατρική (π,α), Διαγνωστική του στόματος (π,α), Τοπική Οδοντιατρική Αναισθησία (π,α), Μικροβιολογία & Βιολογική Χημεία του στόματος (π,α), Οδοντική & Ανωτέρα Προσθετική (π,ε,α).

4ο Έτος: Ωτορινολαρυγγολογία (π,α), Στοματολογία (π,α), Οδοντική & Ανωτέρα Προσθετική (π,α), Οδοντική Παθολογία & Θεραπευτική (π,α), Εξακτική & Ακτινοδιαγνωστική (π,α), Ορθοδοντική (π,α), Οδοντική Χειρουργική (κα,α), Ακίνητη Οδοντική Προσθετική (κα,α).

5ο Έτος: Γναθοχειρουργική & Κλινική αυτής (π,α), Κλινική Ορθοδοντικής (π,α), Κλινική Οδοντικής Παθολογίας & Θεραπευτικής (π,α), Κλινική Εξακτικής & Ακτινοδιαγνωστικής (π,α), Κλινική Οδοντικής & Ανωτέρας Προσθετικής (π,α), Κλινική Οδοντικής Χειρουργικής (π,α), Κλινική Ακίνητης Οδοντικής Προσθετικής (π,α), Κλινική Προληπτικής Οδοντιατρικής (π,α), Κλινική Στοματολογίας & Διαγνωστικής (π,α).

(* π = παραδόσεις, α = ασκήσεις, πε = προκλινικό εργαστήριο, κα = κλινική άσκηση)

Αυτό το Π.Π.Σ. εφαρμόστηκε με μικρές αλλαγές μέχρι την ουσιαστική αλλαγή του θεσμικού πλαισίου με το [Ν. 1268 του 1982](#) ο οποίος επέβαλε τα εξάμηνα σπουδών.

Ήδη, από τέλη της δεκαετίας του 1970, η Σχολή είχε ορίσει επιτροπή, με επικεφαλής τον Καθηγητή Άγγελο Αγγελόπουλο, προκειμένου να μελετήσει και να διαμορφώσει ένα «εκσυγχρονισμένο» Π.Π.Σ. Η επιτροπή κατέθεσε την πρότασή της το 1979, σε μια περίοδο κατά την οποία υπήρχε έντονη αναταραχή στα Πανεπιστήμια, λόγω της αναμενόμενης αλλαγής του θεσμικού πλαισίου. Ενώ η αρχική πρόταση προέβλεπε την εφαρμογή του από το ακαδημαϊκό έτος 1980-1981, εντούτοις η Σχολή μετά από πίεση των φοιτητών, αποφάσισε την έναρξη της εφαρμογής

του από το έτος 1982-1983, και μάλιστα σταδιακά. Έτσι, η πλήρης εφαρμογή του «εκσυγχρονισμένου» Π.Π.Σ. για όλα τα έτη σπουδών, έγινε από το έτος 1986-1987, αφού προσαρμόστηκε στα καθιερωθέντα με το νέο νόμο πλαίσιο εξάμηνα σπουδών.

Το εν λόγω Π.Π.Σ. σε πλήρη ανάπτυξη για όλα τα έτη σπουδών έχει ως εξής:

1ο Εξάμηνο: Ιατρική Χημεία (π,ε), Ιατρική Φυσική (π,ε), Γενική Βιολογία (π), Βιοστατιστική (π,ε), Περιγραφική Ανατομική Ι (π), Ιστορία της Οδοντιατρικής & Εισαγωγή στην Κοινωνική Οδοντιατρική (π).

2ο Εξάμηνο: Περιγραφική Ανατομική ΙΙ (π,ε), Γενική Ιστολογία & Εμβρυολογία (π,ε), Οδοντική Μορφολογία & Εισαγωγή στη Σύγκλειση (π,ε), Οδοντιατρικά Υλικά (π,ε).

3ο Εξάμηνο: Περιγραφική Ανατομική Ι (π,ε), Φυσιολογία Ι (π,ε), Βιοχημεία Ι (π,ε), Παθολογία Σκληρών Οδοντικών Ιστών (π), Μικροβιολογία Στόματος (π).

4ο Εξάμηνο: Φυσιολογία ΙΙ (π,ε), Περιγραφική Ανατομική ΙΙ (π), Οδοντιατρική Αναισθησία (π,ε), Οδοντική Χειρουργική (π,ε), Ορθοδοντική Ι (π), Βιοχημεία ΙΙ (π,ε).

5ο Εξάμηνο: Παθολογική Ανατομική (π,ε), Φαρμακολογία Ι (π,ε), Διαγνωστική Στόματος (π,ε), Κινητή Προσθετική (σ,ε), Γναθοπροσωπική Ακτινολογία (π,ε), Οδοντική Χειρουργική ΙΙ (π,ε), Ακίνητη Προσθετική Ι (π,ε), Μεθοδολογία-Επιδημιολογία (π,ε).

6ο Εξάμηνο: Φαρμακολογία ΙΙ (π,ε), Ειδική Νοσολογία (π,κα), Περιοδοντολογία Ι (σ), Κινητή Προσθετική Ι (π,ε), Προληπτική Οδοντιατρική ΙΙ (π,ε), Ορθοδοντική ΙΙ (π,ε), Ακίνητη Προσθετική ΙΙ (π,ε), Οδοντική Χειρουργική ΙΙ (κα).

7ο Εξάμηνο: Κινητή Προσθετική ΙΙ (π,κα), Περιοδοντολογία Ι (π,κα), Ενδοδοντία Ι (π,ε), Εξακτική Ι (π,ε), Παθολογία Στόματος Ι (π,ε), Οδοντική Χειρουργική ΙΙ (σ,κα), Ακίνητη Προσθετική ΙΙ (κα), Παιδοδοντία (π,ε).

8ο Εξάμηνο: Κινητή Προσθετική ΙΙ (κα,σ), Κοινωνική Οδοντιατρική (π), Περιοδοντολογία ΙΙ (π,κα), Ενδοδοντία ΙΙ (π,ε), Εξακτική ΙΙ (π,κα), Παθολογία Στόματος ΙΙ (π,ε), Ωτορινολαρυγγολογία (π,κ), Φυσιολογία Στοματογναθικού Συστήματος (π,ε,κα), Οδοντική Χειρουργική ΙΙ (σ,κα), Ακίνητη Προσθετική ΙΙ (κα).

9ο Εξάμηνο: Κινητή Προσθετική ΙΙ (σ,κα), Περιοδοντολογία ΙΙ (σ,κα), Ενδοδοντία ΙΙ (σ,κα), Γναθοχειρουργική Ι (σ,κα), Εξακτική ΙΙ (σ,κα), Παθολογία Στόματος ΙΙ (σ,κα), Γενετική (π), Παιδοδοντία (σ,κα), Ορθοδοντική ΙΙ (σ,κα), Ακίνητη Προσθετική ΙΙ (σ,κα), Οδοντική Χειρουργική ΙΙ (κα).

10ο Εξάμηνο: Κινητή Προσθετική ΙΙ (σ,κα), Περιοδοντολογία ΙΙ (σ,κα), Ενδοδοντία ΙΙ (σ,κα), Στοματογναθοπροσωπική Χειρουργική (σ,κα), Παθολογία Στόματος ΙΙ (σ,κα), Παιδοδοντία (κα), Ορθοδοντική ΙΙ (κα), Ακίνητη Προσθετική (σ,κα).

(* π = παραδόσεις, ε = εργαστήρια, σ = σεμινάρια, κα = κλινική άσκηση, κ = κλινική)

Σημαντική προσθήκη στο Π.Π.Σ. ήταν του μαθήματος της Παιδοδοντίας, με παραδόσεις, εργαστηριακή και κλινική άσκηση, στο 9ο και 10ο εξάμηνο σπουδών.

Αν και περιορισμένη ύλη του μαθήματος διδάσκονταν

στα πλαίσια της Οδοντικής Χειρουργικής, από τη δεκαετία του 1950, εντούτοις η δημιουργία στα πλαίσια του Ν.1268/82, ανεξάρτητου Εργαστηρίου Παιδοδοντίας, έδωσε τη δυνατότητα πλήρους ανάπτυξης της εκπαίδευσης στο συγκεκριμένο μάθημα.

Με το Νόμο 1268/82 για πρώτη φορά προβλέφθηκε σε κάθε Τμήμα η συγκρότηση Επιτροπής Προγράμματος Σπουδών με έργο τη διαμόρφωση του Προγράμματος Προπτυχιακών Σπουδών (Π.Π.Σ.), την παρακολούθηση της εφαρμογής του, την επισήμανση των αδυναμιών του και την εισήγηση αναθεωρήσεων όπου και όταν κρίνονταν αναγκαία.

Πιο συγκεκριμένα, βάσει αυτού του νόμου, το Π.Π.Σ. όφειλε να περιλαμβάνει:

(α) τους τίτλους των υποχρεωτικών, των κατ επιλογή υποχρεωτικών και των προαιρετικών μαθημάτων, το περιεχόμενό τους, τις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας τους, στις οποίες περιλαμβάνεται το κάθε μορφής επιτελούμενο διδακτικό έργο και τη χρονική αλληλουχία ή αλληλεξάρτηση των μαθημάτων,

(β) τον ελάχιστο δυνατό αριθμό εξαμήνων τα οποία απαιτούνται για τη λήψη του πτυχίου, ο οποίος καθορίζεται για κάθε πτυχίο με Π.Δ. που εκδίδεται μετά από γνώμη του Σ.Α.Π. και των Σχολών και δεν μπορεί να είναι μικρότερος από οκτώ (βλ. Π.Δ. 327/85),

(γ) κάθε εξαμηνιαίο μάθημα περιλαμβάνει έναν αριθμό «διδακτικών μονάδων» (δ.μ.). Η δ.μ. αντιστοιχεί σε μια εβδομαδιαία ώρα διδασκαλίας ένα εξάμηνο για αυτοτελή διδασκαλία μαθήματος και από μία μέχρι τρεις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας ή εξάσκησης επί ένα εξάμηνο για το υπόλοιπο εκπαιδευτικό έργο, σύμφωνα με σχετική απόφαση της Γ.Σ. Τμήματος. Στο Πρόγραμμα Σπουδών περιέχεται και ο ελάχιστος αριθμός δ.μ. που απαιτείται για τη λήψη του πτυχίου,

(δ) την κατανομή των εξαμηνιαίων μαθημάτων στα εξάμηνα κάθε κύκλου, η οποία είναι ενδεικτική και όχι υποχρεωτική για τους φοιτητές.

Αρμόδια για την κατάρτιση του Προγράμματος Σπουδών είναι η Γ.Σ. Τμήματος. Το Πρόγραμμα Σπουδών αναθεωρείται κάθε Απρίλιο. Ο Πρόεδρος του Τμήματος συγκροτεί Επιτροπή Προγράμματος από μέλη της Γενικής Συνελεύσεως του Τμήματος με ετήσια θητεία, η οποία υποβάλλει σχετική εισήγηση στη Γ.Σ. Τμήματος, αφού προηγουμένως κωδικοποιήσει τις προτάσεις των Τομέων.

[Ο πρώτος Οδηγός Προπτυχιακών Σπουδών της Σχολής κυκλοφόρησε σε έντυπη μορφή και χορηγήθηκε στους φοιτητές το ακαδημαϊκό έτος 1985-1986](#) και περιελάμβανε εκτός από ένα σύντομο ιστορικό του Ε.Κ.Π.Α. και του Οδοντιατρικού Τμήματος, τα Όργανα του Τμήματος, τους Τομείς με τους Διευθυντές τους, καθώς και τα Γνωστικά Αντικείμενα τα οποία περιελάμβανε ο κάθε Τομέας. Επιπλέον, περιείχε μια σύντομη περιγραφή, του περιεχομένου του κάθε Γνωστικού Αντικειμένου και τα μέλη Δ.Ε.Π. που ήταν ενταγμένα στον κάθε Τομέα. Σε άλλη ενότητα, περιλαμβάνονταν τα διδασκόμενα μαθήματα, ενταγμένα στις κατηγορίες των Μαθημάτων Βασικών Επι-

στημών, Ιατροβιολογικών και Ιατρικών Μαθημάτων και Ειδικών Οδοντιατρικών Μαθημάτων. Ακολουθούσε ένας πίνακας με τις ώρες διδασκαλίας του κάθε μαθήματος, ανάλογα εάν ήταν παράδοση, σεμινάριο, εργαστηριακή ή κλινική άσκηση, ενταγμένα σε εξάμηνα σπουδών, τα προαπαιτούμενα μαθήματα και τέλος το ωρολόγιο πρόγραμμα.

Πρέπει να επισημάνουμε ότι η έκδοση του πρώτου Οδηγού Σπουδών, παρ' όλες τις αδυναμίες του, αποτέλεσε ένα πολύ σημαντικό βήμα για την πληρέστερη καταγραφή και την ορθότερη αποτύπωση του προγράμματος το οποίο εφαρμόζονταν στην προπτυχιακή εκπαίδευση της Σχολής, με αναφορά στις 4.300 ώρες διδασκαλίας κατά τη διάρκεια της πενταετούς φοίτησης, με στόχο στο εγγύς μέλλον οι ώρες να προσεγγίσουν τις 5.000 όπως προέβλεπε τότε και η σχετική Ευρωπαϊκή Οδηγία.

Επιπλέον, από αυτή την ακαδημαϊκή χρονιά, παρατηρείται μια βελτίωση του προγράμματος προς την κατεύθυνση της μείωσης των ωρών διδασκαλίας των βασικών και ιατροβιολογικών μαθημάτων και αντίστοιχη αύξηση των ωρών διδασκαλίας των οδοντιατρικών. Παράλληλα, μειώθηκαν οι ώρες της θεωρητικής και εργαστηριακής άσκησης και αυξήθηκαν οι ώρες της κλινικής.

Μέχρι και το ακαδημαϊκό έτος 1994-1995, η βασική δομή του Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών (Π.Π.Σ.), παρέμεινε η ίδια με μικρές αλλαγές, οι οποίες αφορούσαν τη μετακίνηση κάποιων μαθημάτων, κυρίως Ιατροβιολογικών σε μικρότερα εξάμηνα, όπως επίσης και τη μετακίνηση ωρών διδασκαλίας, με σημαντικότερη αλλαγή την καθιέρωση ενιαίου ωραρίου κλινικών, πρωί και απόγευμα, ενώ μέχρι τότε, άλλες κλινικές λειτουργούσαν το πρωί και άλλες το απόγευμα.

Ωστόσο η ουσιαστικότερη αλλαγή αφορούσε την καθιέρωση του θεσμού των προαπαιτούμενων μαθημάτων. Συγκεκριμένα, προκειμένου ο φοιτητής να κάνει έναρξη της κλινικής του άσκησης, ήταν υποχρεωμένος να έχει εξετασθεί επιτυχώς στο αντίστοιχο θεωρητικό μάθημα. Ο αριθμός [προαπαιτούμενων μαθημάτων](#) καθορίστηκε σε 12 ειδικά οδοντιατρικά μαθήματα.

Το ακαδημαϊκό έτος 1996-1997, έγινε μια πρώτη προσπάθεια αναλυτικής καταγραφής των στόχων, του περιεχομένου, του τρόπου και των μέσων διδασκαλίας και τέλος, των κριτηρίων επιτυχούς περάτωσης ενός μαθήματος. Με τον τρόπο αυτό, σταδιακά, το Πρόγραμμα Σπουδών άρχισε πλέον να έχει σαν κύρια αποστολή, όχι μόνο τις ώρες διδασκαλίας, αλλά να κινείται προς μια πιο σύγχρονη κατεύθυνση, η οποία θα αφορούσε πλέον την αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Ήδη στην Ε.Ε. και στους φορείς οι οποίοι ήταν επιφορτισμένοι με την εκπαίδευση είχε επισημανθεί ότι ένα Πρόγραμμα Σπουδών ήταν αναγκαίο να περιλαμβάνει όχι μόνο τις ώρες και τους τρόπους εκπαίδευσης, αλλά και τα αποτελέσματα της εφαρμογής αυτού του Προγράμματος, δηλαδή τις ικανότητες του νέου οδοντιάτρου.

Πολύ σημαντική αλλαγή-σταθμό στον τρόπο κλινικής εκπαίδευσης των φοιτητών, αποτέλεσε η έναρξη λειτουρ-

γίας της Κλινικής Συνολικής Αντιμετώπισης Ασθενούς (Κ.Σ.Α.Α.), από την ακαδημαϊκή χρονιά 1999-2000, για τους φοιτητές του 9ου και 10ου εξαμήνου σπουδών.

Η Κ.Σ.Α.Α. συμπεριελάμβανε τα Γνωστικά Αντικείμενα της Ενδοδοντίας, Οδοντικής Χειρουργικής, Περιοδοντολογίας, Κινητής και Ακίνητης Προσθετικής. Σκοπός της Κλινικής ήταν, να είναι στο τέλος της άσκησης του ικανός ο φοιτητής να αναγνωρίσει και να διαγνώσει τα προβλήματα και τις ανάγκες του οδοντιατρικού ασθενούς, να ιεραρχήσει τις απαιτούμενες θεραπευτικές ενέργειες, να συνθέσει το ιδανικό κατά περίπτωση σχέδιο θεραπείας και να το υλοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό κλινικό αποτέλεσμα, στο λιγότερο δυνατό χρόνο και με τη μικρότερη δυνατή ταλαιπωρία του ασθενούς.

Έτσι η Κ.Σ.Α.Α. εφάρμοσε μια τελείως διαφορετική φιλοσοφία σε ό,τι αφορά την κλινική εκπαίδευση του φοιτητή, βασικό στοιχείο της οποίας ήταν οι οδοντιατρικές ανάγκες του ασθενούς και κατά δεύτερο λόγο οι εκπαιδευτικές ανάγκες του φοιτητή.

Την ίδια ακαδημαϊκή χρονιά 1999-2000, έγινε και η αξιολόγηση της Σχολής από την DentEd.

Την ακαδημαϊκή χρονιά 2004-2005 στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ II, έγινε για πρώτη φορά εισαγωγή μαθημάτων επιλογής, όπως Εισαγωγή στην Πληροφορική, Οδοντιατρική Πληροφορική, Οργάνωση και Διαχείριση Οδοντιατρείου, Ακτίνες Laser στην Οδοντιατρική και τέλος το μάθημα της Γηροδοντιατρικής. Επιπλέον, σε ορισμένα μαθήματα εφαρμόστηκε δοκιμαστικά ένας νέος τρόπος διδασκαλίας κατά τον οποίο περιορίστηκαν οι από αμφιθέατρου παραδόσεις και αντικαταστάθηκαν από σεμιναριακά μαθήματα σε ομάδες φοιτητών, ενώ παράλληλα, μέρος του εκπαιδευτικού υλικού ήταν σε ηλεκτρονική μορφή και έγινε σε μικρό βαθμό η εισαγωγή της αυτο-αξιολόγησης από τον φοιτητή.

Την ακαδημαϊκή χρονιά 2006-2007, στα πλαίσια της κλινικής εκπαίδευσης των φοιτητών του 7ου και 8ου εξαμήνου σπουδών, εφαρμόστηκε το σύστημα της Κλινικής Συνολικής Αντιμετώπισης του Ασθενούς, ενώ στο Πρόγραμμα Σπουδών προσετέθησαν επιπλέον σαν μαθήματα επιλογής, η Ιατροδικαστική Στόματος και η Εφαρμοσμένη Ψυχολογία στην Οδοντιατρική.

Ήδη από την ακαδημαϊκή χρονιά 2005-2006, και εντονότερα τα επόμενα έτη, προχώρησε στα πλαίσια του προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ II η αναμόρφωση όλου του Π.Π.Σ.

Την ακαδημαϊκή χρονιά 2008-2009 συνεχίζοντας την προσπάθεια της όσο πρωιμότερης επαφής του φοιτητή με τον ασθενή, προστέθηκε η κλινική άσκηση των φοιτητών του 6ου εξαμήνου σπουδών, με κύριο περιεχόμενο την Οδοντική Χειρουργική και την Περιοδοντολογία, αλλά κυρίως την έγκαιρη εξοικείωσή τους με το κλινικό περιβάλλον.

Σημαντική αλλαγή στο Π.Π.Σ. αποτελεί επίσης η υλοποίηση του Προγράμματος Πρακτικής Άσκησης Φοιτητών, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το ΕΠΕΑΕΚ και το κράτος. Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος, από το έτος 2006-2007, υπάρχει η δυνατότητα φοιτητών του 4ου και 5ου έ-

τους σπουδών να απασχολούνται επί 6 ή 9 μήνες σε οδοντιατρεία. Τα οδοντιατρεία επιλέγονται βάσει των προδιαγραφών του προγράμματος και ο φοιτητής με αυτόν τον τρόπο, αποκτά εξοικείωση με το αυριανό εργασιακό του περιβάλλον και τις πραγματικές απαιτήσεις του εργασιακού χώρου.

Επίσης, από το έτος 2006-2007, το Π.Π.Σ. προσαρμόστηκε στο σύστημα μεταφοράς και συγκέντρωσης πιστωτικών μονάδων (ECTS), το οποίο έχει σαν σκοπό τη δημιουργία κοινών δομών μεταξύ ομογενών Σχολών της Ε.Ε., ώστε να διευκολυνθεί η μετακίνηση φοιτητών από Σχολή σε Σχολή άλλης χώρας, με την αμοιβαία αναγνώριση μαθημάτων. Επιπλέον, ο πτυχιούχος της Σχολής κατά την αποφοίτησή του εκτός από το πτυχίο του μπορεί να αποκτήσει και το Παράρτημα Διπλώματος το οποίο είναι στην αγγλική γλώσσα.

Αν και το σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων, όσο και το παράρτημα διπλώματος είχαν θεσμοθετηθεί με το ν.3374 το 2005, εντούτοις, το Ε.Κ.Π.Α. ακόμη και σήμερα το 2017, δεν το έχει εφαρμόσει συνολικά.

Το 2009-2010 η κλινική άσκηση των φοιτητών στο Γνωστικό Αντικείμενο της Φυσιολογίας του Στοματογναθικού Συστήματος, εντάχθηκε στην Κ.Σ.Α.Α.

Το επόμενο ακαδημαϊκό έτος, 2010-2011, στο Π.Π.Σ. προστέθηκε το μάθημα της Νοσοκομειακής Οδοντιατρικής, ενώ το μάθημα Γηροδοντιατρικής καθώς επίσης της Οργάνωσης & Διαχείρισης Οδοντιατρείου, έγιναν από μαθήματα επιλογής, υποχρεωτικά. Επιπλέον, προστέθηκε το μάθημα επιλογής Πρώτες Βοήθειες, ενώ έγινε και αναμόρφωση του μαθήματος Βιολογία-Γενετική.

Η ευρωπαϊκή διάσταση του Π.Π.Σ.

Η Συνθήκη της Ρώμης, δηλαδή η ιδρυτική συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας το 1957, επέβαλε την ελεύθερη διακίνηση ατόμων, υπηρεσιών και κεφαλαίων μεταξύ των χωρών μελών της τότε Ε.Ο.Κ. Στο πλαίσιο αυτό ξεκίνησε η πρώτη προσπάθεια από την Συμβουλευτική Επιτροπή της Ε.Ο.Κ. για την Οδοντιατρική Εκπαίδευση (Σ.Ε.Ο.Ε.) η οποία υπαγόταν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, εναρμόνισης των Π.Π.Σ. στις Οδοντιατρικές Σχολές της Ευρώπης. Το 1978 εκδόθηκαν οι Οδοντιατρικές Κοινοτικές Οδηγίες 686 και 687, οι οποίες αποσκοπούσαν στον καθορισμό των προϋποθέσεων απονομής του τίτλου του οδοντιάτρου μέσω ενός συγκεκριμένου προγράμματος σπουδών ώστε να υφίσταται αμοιβαία αναγνώριση των τίτλων μεταξύ των πτυχίων των Οδοντιατρικών Σχολών της Ε.Ο.Κ. Με τις οδηγίες αυτές, καθώς και με τις επόμενες του 1980, 1985 και 1993, τέθηκαν οι βάσεις για τις κατευθύνσεις που οφείλουν να ακολουθούν οι Οδοντιατρικές Σχολές των χωρών-μελών, ώστε να εκπαιδεύουν οδοντιάτρους με κατάλληλα κοινά προσόντα και να εξασφαλίζονται ίσες ευκαιρίες για όλους τους Ευρωπαίους πολίτες. Έτσι οι οδοντίατροι που αποφοιτούν από τις Οδοντιατρικές Σχολές της Ευρώπης έχουν το δικαίωμα και τη δυνατότητα να ασκήσουν ελεύθερα την οδο-

νιατρική σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Οι παραπάνω Κοινοτικές Οδηγίες συγκεντρώθηκαν και ομαδοποιήθηκαν το 2005 σε μια νέα Κοινοτική Οδηγία την 2005/36/ΕΚ, η οποία δεν επέφερε καμία ουσιαστική αλλαγή ή καινοτομία και ισχύει έως σήμερα. Κύριο χαρακτηριστικό των οδηγιών αυτών είναι ότι περιγράφουν μία σειρά από γνωστικά αντικείμενα τα οποία θα έπρεπε να περιλαμβάνει το Π.Π.Σ. και όχι συγκεκριμένες ικανότητες του νέου πτυχιούχου οδοντιάτρου. Πριν από 7 χρόνια, το 2010, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανήγγειλε την εκ βάθρων αναθεώρηση της Οδηγίας του 2005, προκειμένου να προσαρμοστεί το περιεχόμενό της στα νέα εργασιακά δεδομένα, να απλοποιηθούν οι διαδικασίες ώστε να αυξηθεί η κινητικότητα των επαγγελματιών μέσα στις χώρες-μέλη και να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών-επαγγελματιών στο σύστημα αυτό. Για το σκοπό αυτό, η Γενική Διεύθυνση Εσωτερικής Αγοράς ξεκίνησε μια σειρά από διαδικασίες, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται οι εκθέσεις αξιολόγησης των κρατών-μελών, η δημόσια διαβούλευση και η κατάθεση προτάσεων από ενδιαφερόμενους φορείς, επαγγελματικές οργανώσεις και εκπαιδευτικούς ευρωπαϊκούς οργανισμούς, ώστε μέχρι το 2014 να έχει δημιουργηθεί η νέα Κοινοτική Οδηγία η οποία θα ανταποκρίνεται στις σύγχρονες επαγγελματικές ανάγκες και δεδομένα. Στην αναθεωρητική διαδικασία συμμετέχουν συμβουλευτικά το Συμβούλιο Ευρωπαίων Οδοντιάτρων (CED, Council of European Dentists) το οποίο είναι η συνέχεια της Σ.Ε.Ο.Ε. καθώς και η Α.Δ.Ε.Ε., καταθέτοντας προτάσεις όπως, η εισαγωγή των ικανοτήτων και των «μαθησιακών ενότητων»-modules στο πρόγραμμα σπουδών της Οδοντιατρικής.

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι από πολύ νωρίς η παρουσία της Ελληνικής Εκπροσώπησης από Καθηγητές της Σχολής στα Ευρωπαϊκά οδοντιατρικά δρώμενα υπήρξε ουσιαστική στη διαμόρφωση των Ευρωπαϊκών Οδηγιών 686 και 687 του 1978, καθώς και των μετέπειτα αναθεωρήσεων και συμπληρώσεων.

Η Σ.Ε.Ο.Ε. ήταν ο φορέας που παράλληλα είχε την αρμοδιότητα να καθορίσει τους τρόπους, τις μεθόδους αλλά και τα κριτήρια αξιολόγησης των Οδοντιατρικών Σχολών της Ευρώπης. Έτσι, ήδη, από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και τις αρχές της δεκαετίας του 1980 άρχισαν να γίνονται αλλαγές στο Π.Π.Σ. της Οδοντιατρικής Σχολής βάσει των συστάσεων της Σ.Ε.Ο.Ε.

Με τον ερχομό της δεκαετίας του '90 και με την προοπτική διεύρυνσης της Ε.Ε. των 15 στην Ε.Ε των 25 ανέκυψε το πρόβλημα της εφαρμογής ενός ενιαίου συστήματος αξιολόγησης των Οδοντιατρικών Σχολών της διευρυμένης Ευρώπης, διότι στις χώρες αυτές η εκπαίδευση ακολουθούσε το μοντέλο του Στοματολόγου το οποίο ήταν υποειδικότητα της Ιατρικής.

Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε η αναγκαιότητα να μελετηθούν σε μεγαλύτερο βάθος οι διαφορές της εκπαίδευσης του οδοντιάτρου και να επισημανθούν οι διαφορές μεταξύ των χωρών μελών. Για την επίτευξη αυτού του στόχου προκειμένου να διαμορφωθούν συγκεκριμέ-

νες ικανότητες τις οποίες θα πρέπει να έχει αποκτήσει ο νέος οδοντίατρος ώστε να παρέχει πρωτογενή οδοντιατρική φροντίδα και πρόληψη, ξεκίνησε το 1997 το πρόγραμμα DentEd Thematic Network, συγχρηματοδοτούμενο από την Α.Δ.Ε.Ε. και από τη Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού της Ε.Ε., το οποίο διήρκεσε μέχρι το 2007. Βασικοί στόχοι του προγράμματος αυτού ήταν η δημιουργία ενός πανευρωπαϊκού δικτύου οδοντιατρικής εκπαίδευσης, ο καθορισμός εκπαιδευτικών προτύπων στην προπτυχιακή εκπαίδευση, η εναρμόνιση των Π.Π.Σ. των οδοντιατρικών Σχολών της Ευρώπης, όχι μέσω της ομογενοποίησης αλλά μέσω της σύγκλισης προς υψηλότερα πρότυπα, καθώς και η διαμόρφωση κοινώς αποδεκτών οδηγιών σχετικά με τις ικανότητες των νέων οδοντιάτρων, τα προγράμματα σπουδών, την ποιότητα στην εκπαίδευση, κ.ά.

Η δημιουργία του Προγράμματος αυτού πραγματοποιήθηκε την κατάλληλη χρονική στιγμή, καθώς υπήρχε έντονη ανάγκη για καταγραφή και εναρμόνιση των Π.Π.Σ. των Οδοντιατρικών Σχολών της ενιαίας Ευρώπης, που εκδηλωνόταν με προτάσεις και πολιτικές «πιέσεις» από την Σ.Ε.Ο.Ε. και την Association of Dental Education in Europe (Α.Δ.Ε.Ε.), καθώς πολλά από τα μέλη της Σ.Ε.Ο.Ε. δραστηριοποιούνταν και στην Α.Δ.Ε.Ε., ενώ ταυτόχρονα ήταν καθηγητές ή Κοσμήτορες Οδοντιατρικών Σχολών της Ευρώπης.

Βασικά υποβοηθητικά εργαλεία για την επίτευξη των στόχων της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ευρωπαϊκή Ένωση την οποία προέβλεπε η Συνθήκη της Μπολόνια το 1999, αποτέλεσαν τα δύο επιχειρησιακά προγράμματα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ, I & II) τα οποία χρηματοδοτήθηκαν στα πλαίσια του Β' και Γ' κοινοτικού πλαισίου στήριξης.

Η Οδοντιατρική Σχολή συμμετείχε και στα δύο προγράμματα, με συγκεκριμένες δράσεις οι οποίες στόχευαν στο ΕΠΕΑΕΚ I στη βελτίωση των υποδομών ενώ στο ΕΠΕΑΕΚ II στις εκπαιδευτικές διαδικασίες.

Μέσα από το ΕΠΕΑΕΚ I (1996-1999), με Επισημονικό Υπεύθυνο τον Καθηγητή Άγγελο Αγγελόπουλο, βελτιώθηκαν οι υποδομές της Σχολής με κυριότερη την εγκατάσταση του Εργαστηρίου Προσομοίωσης, όπου ο φοιτητής θα μπορούσε να ασκηθεί κατά την προκλινική του άσκηση σε ομοιώματα κεφαλής (Phantoms) εργονομικά σε συνθήκες που προσομοιάζουν με την οδοντιατρική έδρα. Επιπλέον, έγινε η πρώτη εσωτερική και κατόπιν εξωτερική αξιολόγηση της Σχολής το 1999 από ομάδα εμπειρογνομόνων, ξένων καθηγητών, στο πλαίσιο του προγράμματος DentEd. Κατά την τελική έκθεση αξιολόγησης, επισημάνθηκαν τα θετικά σημεία της Σχολής (ισχυρή βάση εκπαίδευσης για ιατρικές και βιολογικές επιστήμες, άριστη σχέση προσωπικού-φοιτητών και άριστο ακαδημαϊκό υπόβαθρο του προσωπικού, σύγχρονες εγκαταστάσεις και εξοπλισμός, πληθώρα και ποικιλία ασθενών, κλινική συνολικής αντιμετώπισης) αλλά και τα προβλήματα (μεγάλος αριθμός φοιτητών, ελλιπής στελέχωση του 5ου Το-

μέα, ανεπάρκεια σε ψηφιακά συστήματα, έλλειψη οικονομικών πόρων και ειδικού τεχνικού προσωπικού).

Στο πλαίσιο του προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ II (2002-2006) με επιστημονικό υπεύθυνο τον Καθηγητή Γ. Βουγιουκλάκη, αναβαθμίστηκε το Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών, με εισαγωγή νέων μαθημάτων, αναμόρφωση του προγράμματος διδασκαλίας των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων, ανάπτυξη έντυπου και ηλεκτρονικού εκπαιδευτικού υλικού, εκπαίδευση του Διδακτικού Προσωπικού σε θέματα Παιδαγωγικής και Διδακτικής Μεθοδολογίας, και ανάπτυξη διαδικασιών αξιολόγησης των φοιτητών.

Την ίδια περίοδο, αν και αργά, τελικά η πολιτεία θεσμοθέτησε την αξιολόγηση των Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. με το Ν. 3374/05. Ωστόσο, όπως έχει ήδη αναφερθεί η Σχολή ήταν ήδη οικεία στη διαδικασία της αξιολόγησης, από την εξωτερική αξιολόγηση μέσω του προγράμματος DentEd το 1999.

Έτσι πολύ σύντομα ξεκίνησε η διαδικασία αξιολόγησης στην Οδοντιατρική Σχολή, βάσει του νέου θεσμικού πλαισίου και αξίζει να επισημάνουμε ότι το ίδιο το Ε.Κ.Π.Α. δεν είχε αρχίσει οποιαδήποτε συζήτηση περί αξιολόγησης. Η Ομάδα Εσωτερικής Αξιολόγησης (Ομ.Ε.Α.), που συστάθηκε από τη Γ.Σ. της Σχολής με τη σύμφωνη γνώμη των φοιτητών, παρά τις αντιδράσεις που υπήρχαν για το θεσμό στον ευρύτερο φοιτητικό χώρο, υπέβαλε την Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης το 2008 στο Ε.Κ.Π.Α. και στην Αρχή Διασφάλισης & Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (Α.ΔΙ.Π.), η οποία και προχώρησε στη διαδικασία της εξωτερικής αξιολόγησης από τέσσερεις Καθηγητές Πανεπιστημίων της Ευρώπης και των Η.Π.Α. το 2009.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ - ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Το Π.Π.Σ. έχει μια δυναμική η οποία απαιτεί τη συνεχή παρακολούθηση της εφαρμογής του και τις συνεχείς παρεμβάσεις με ανάλογες τροποποιήσεις, για να γίνει πιο λειτουργικό και αποτελεσματικό.

Εκτός όμως από τις συνεχείς τροποποιητικές-διορθωτικές αλλαγές, το Π.Π.Σ. θα πρέπει να εδράζεται σε μια συγκεκριμένη «φιλοσοφία» ή καλύτερα στρατηγική, που να βασίζεται στα διεθνή δεδομένα, αλλά και στις ανάγκες της χώρας.

Τα τελευταία χρόνια, βασικοί στόχοι του Π.Π.Σ. ήταν η αύξηση των ωρών προκλινικής και κλινικής εκπαίδευσης των φοιτητών, η μετακίνηση των βασικών θεωρητικών μαθημάτων σε μικρότερα εξάμηνα σπουδών, καθώς επίσης η δυνατότητα επαφής του φοιτητή με τον ασθενή, όσο γίνεται νωρίτερα στην πορεία των σπουδών του. Ένας άλλος στόχος ήταν, ο περιορισμός της συνδιδασκαλίας με τους φοιτητές της Ιατρικής, των Βασικών και Ιατροβιολογικών μαθημάτων, ώστε να είναι εφικτός ο καθορισμός συγκεκριμένης ύλης, έτσι ώστε οι γνώσεις που αποκτά ο φοιτητής της οδοντιατρικής από αυτά τα μαθήματα, να μπορούν να συνδεθούν και να αποτελέσουν ένα υπόβαθρο στα μετέπειτα διδασκόμενα μαθήματα

Βιολογίας του Στόματος και Κλινικά Οδοντιατρικά μαθήματα.

Χωρίς να είμαστε σε θέση να ισχυριστούμε ότι έχουν επιτευχθεί όλοι αυτοί οι στόχοι, εντούτοις οι τάσεις που έχουν διαμορφωθεί από το Π.Π.Σ. το οποίο εφαρμόζεται σήμερα στην Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών, είναι προς τη σωστή κατεύθυνση.

Έτσι, σήμερα στο Π.Π.Σ. η συνδιδασκαλία με τους φοιτητές της Ιατρικής έχει περιορισθεί σε ελάχιστα μόνο μαθήματα. Ο φοιτητής εισέρχεται σε ορισμένες κλινικές ήδη από το 6ο εξάμηνο σπουδών, ενώ έχει επιτευχθεί σημαντική αλλαγή στην κατανομή των ωρών διδασκαλίας των διαφόρων κατηγοριών μαθημάτων, με ουσιαστική αύξηση των ωρών διδασκαλίας των οδοντιατρικών, όπως φαίνεται στον κατωτέρω πίνακα, ενδεικτικά για τα έτη 1977, 1985 και 2010:

	1977	1985	2010
Μαθήματα Βασικών Επιστημών	11%	5%	4%
Ιατροβιολογικά	29%	19%	8%
Οδοντιατρικά	60%	76%	78%

Πολύ σημαντική, είναι επίσης, η αύξηση των ωρών πρακτικής κλινικής και άσκησης, με αντίστοιχη μείωση των ωρών θεωρητικής διδασκαλίας.

Στον κατωτέρω πίνακα φαίνονται οι διαφορές αυτές, από το 1977 μέχρι το 2010.

	1977	1985	2010
Θεωρητική διδασκαλία	48%	43%	51%
Εργαστηριακή άσκηση	32%	27%	19%
Κλινική άσκηση	20%	30%	30%

Η αύξηση στο ποσοστό θεωρητικής διδασκαλίας, την περίοδο του 2010, οφείλεται στο ότι, μεγάλο ποσοστό παραδόσεων «από αμφιθέατρου» έχουν μετατραπεί σε σεμιναριακές παραδόσεις, σε ομάδες φοιτητών, όπου η παρουσία του φοιτητή είναι υποχρεωτική.

Ακόμη και σήμερα, μετά από εκατό χρόνια λειτουργίας της Οδοντιατρικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α., με χιλιάδες πτυχιούχους οι οποίοι κατά γενική ομολογία ανέβασαν το επίπεδο της Οδοντιατρικής στη χώρα μας, αλλά και πολλούς άλλους, είτε αλλοδαπούς είτε Έλληνες, που ακολούθησαν επιτυχημένη επαγγελματική ή και ακαδημαϊκή σταδιοδρομία στο εξωτερικό, το Π.Π.Σ. εξακολουθεί σε μεγάλο βαθμό να είναι δομημένα καθηγητο-κεντρικά, με

τους συντονιστές των μαθημάτων και των γνωστικών αντικειμένων να ορίζουν την ύλη την οποία θα διδάξουν στον φοιτητή, τον τρόπο διδασκαλίας και τέλος τον τρόπο αξιολόγησής του.

Τα τελευταία χρόνια, γίνεται μια προσπάθεια αλλαγής της δομής του Π.Π.Σ., με κύριο γνώμονα τις ικανότητες τις οποίες θα πρέπει να διαθέτει ο νέος πτυχιούχος και την ανάπτυξη τρόπων αξιολόγησης, ώστε οι ικανότητες αυτές να είναι πλέον μετρήσιμες, με κριτήρια που θα εκτιμούν τα μαθησιακά αποτελέσματα.

Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο, απαιτείται η πλήρης αναδόμηση του Π.Π.Σ., με αλλαγές οι οποίες θα αφορούν:

1. στη διαμόρφωση των ικανοτήτων του νέου πτυχιούχου της Σχολής, με βάση τη «Φυσιογνωμία και ικανότητες για τον απόφοιτο ευρωπαϊό οδοντίατρο», της ADEE.
2. στη θέσπιση κριτηρίων για την αντικειμενική αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων.
3. στη διαμόρφωση, όπου είναι δυνατόν, των μαθημάτων σε ολοκληρωμένες θεματικές ενότητες (modules), ώστε να περιορισθούν οι επικαλύψεις της ύλης μεταξύ των μαθημάτων και επίσης να γίνει σύνδεση των γνώσεων μεταξύ των θεωρητικών βασικών μαθημάτων και της κλινικής οδοντιατρικής.
4. στην αλλαγή των μεθόδων διδασκαλίας με εφαρμογή του e-learning και αντικατάσταση της παραδοσιακής διάλεξης από το αμφιθέατρο. Η αλλαγή αυτή, θα εξοικονομήσει πολύτιμο χρόνο για φοιτητές και διδάσκοντες, ώ-

στε να γίνει πιο εντατική η εργαστηριακή και κλινική άσκηση.

5. στην αλλαγή του τρόπου αξιολόγησης των φοιτητών και την ανάπτυξη της αυτο-αξιολόγησης.

6. στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης από τους φοιτητές, μέσω μικρών ερευνητικών πρωτοκόλλων.

Έτσι, ελπίζουμε ότι αυτός ο Επίλογος, θα καταστεί ο Πρόλογος για τους στόχους τους οποίους οφείλει να θέσει η Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών για τα επόμενα χρόνια και που αφορούν στην πλήρη αναμόρφωση του Π.Π.Σ., ώστε από καθηγητο-κεντρικό να γίνει περισσότερο φοιτητο-κεντρικό, με την ανάπτυξη αξιολογήσιμων ικανοτήτων και προσαρμογή των εκπαιδευτικών μεθόδων στις ανάγκες του φοιτητού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Επετηρίδες Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
- Πρακτικά Ιατρικής Σχολής
- Πρακτικά Οδοντιατρικού Σχολείου
- Πρακτικά Οδοντιατρικής Σχολής
- Οδηγοί Σπουδών Οδοντιατρικής Σχολής
- *Μήτση Φ*: «Αναδρομές και Μνήμες», Αθήνα 1993
- Μουσείο Τμήματος Οδοντιατρικής
- Αρχείο Οδοντιατρικής Σχολής

Διεύθυνση για επικοινωνία:

Γεώργιος Βουγιουκλάκης
vougλου@dent.uoa.gr